כיתה ט' | עברית ולשון | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

סיבה, תוצאה ותכלית

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יבחינו בין סיבה (למה?), תוצאה (מה קרה בעקבות זה?) ותכלית (לשם מה?)
- התלמידים ישתמשו נכון ב"בגלל" ו"עקב" לפני שם עצם, וב"מפני ש..." ו"כי" לפני משפט
- התלמידים ימירו משפט סיבה למשפט תוצאה ולהפך

📖 הסבר למורה

אותו קשר אפשר לכתוב משני הכיוונים. **סיבה:** "המשחק בוטל **מפני ש**ירד גשם". **תוצאה:** "ירד גשם, **לכן** המשחק בוטל". במשפט סיבה מילת הקישור באה לפני הסיבה; במשפט תוצאה היא באה לפני התוצאה.

שימו לב למבנה אחרי מילת הקישור: "בגלל", "עקב" ו"בשל" באות לפני שם עצם או צירוף ("בגלל הגשם", "עקב מזג האוויר"), ואילו "מפני ש...", "משום ש..." ו"כי" באות לפני משפט ("מפני שירד גשם"). צירוף כמו "בגלל שירד גשם" נפוץ בדיבור, אך בכתיבה עדיף "מפני שירד גשם" או "בגלל הגשם".

תכלית היא המטרה, דבר שעוד לא קרה ושאליו שואפים: "יצאנו מוקדם **כדי** להגיע בזמן". סיבה היא דבר שכבר קיים: "יצאנו מוקדם **מפני ש**הדרך ארוכה". "כדי" ו"על מנת" באות לפני שם פועל (להגיע), ו"כדי ש..." לפני משפט ("כדי שנגיע בזמן").

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. **פתיחה:** שאלה: "למה יצאתם היום מהבית?" התלמידים עונים, והמורה ממיין את התשובות לשני טורים: "כי..." (סיבה) ו"כדי..." (תכלית). (6 דקות)
2. **הסבר:** סיבה מול תוצאה (שני הכיוונים), בגלל מול מפני ש..., ותכלית מול סיבה. (13 דקות)
3. **תרגול בזוגות:** "הופכים כיוון": כל זוג מקבל 6 משפטי סיבה וממיר אותם למשפטי תוצאה, ולהפך. (10 דקות)
4. **עבודה אישית:** דף העבודה. (11 דקות)
5. **סיכום:** כל תלמיד כותב משפט אחד שיש בו גם סיבה וגם תכלית. (5 דקות)

💬 שאלות בשלוש רמות

1. **רמה 1, הבנה ואיתור:** השלימו: "הטיול נדחה ___ הסערה." (בגלל / מפני ש)
2. **רמה 2, יישום וניתוח:** המירו למשפט תוצאה: "הכביש נסגר מפני שהייתה תאונה." הסבירו מה השתנה במבנה.

3. **רמה 3, הערכה ויצירה:** מה ההבדל בין "הוא התאמן כל יום כי רצה לנצח" לבין "הוא התאמן כל יום כדי לנצח"? האם יש הבדל במשמעות?

🎟️ כרטיס יציאה (בסוף השיעור)

1. כתבו משפט עם "עקב".
2. תקנו לכתיבה: "לא באתי בגלל שהייתי חולה."

💡 הערות למורה

כדאי להדגיש שהבחירה בין סיבה לתכלית קשורה לזמן: סיבה קיימת לפני הפעולה, ותכלית היא מה שהפעולה אמורה להשיג. במשימה האחרונה של השאלות בשלוש רמות ההבדל דק: "כי רצה לנצח" מציג את הרצון כסיבה, ו"כדי לנצח" מציג את הניצחון כמטרה; שני הניסוחים נכונים. למתקשים: מסגרות משפט. למתקדמים: "לפיכך" ו"על כן" בטקסט עיוני.

📝 בדף העבודה

סיבה, תוצאה ותכלית: 9 משימות, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון: סיבה, תוצאה ותכלית

1. ב. בגלל (לפני שם עצם)
2. א. מפני ש (לפני משפט)
3. ג. כדי (תכלית, לפני שם פועל)
4. למשל: "הייתה תאונה, לכן הכביש נסגר."
5. למשל: "ההופעה הצליחה מפני שהתלמידים התאמנו כל השבוע."
6. למשל: "לא יצאנו לחצר בגלל החום הכבד."
7. תכלית: קניית האופניים היא המטרה, דבר שעוד לא קרה.
8. "לא באתי לשיעור מפני שהייתי חולה" או "...בגלל מחלה".
9. למשל: "מפני שהמבחן קשה, נפגשנו כדי ללמוד יחד."